

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

คนเราเกิดมาจากกรรมนะ พระพุทธเจ้าสอนให้เชื่อกรรม กรรมดีกรรมชั่วไง คนทำกรรมดี ต้องได้บุญกุศล บุญกุศลเป็นเครื่องตอบสนอง คนทำบาปอกุศล ทำกรรมชั่ว เรามานั่งอยู่ที่นี่เราทำ คุณงามความดีมา เราต้องทำกรรมดีมา ถ้าเราไม่ทำกรรมดีมา เราไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์หรอก การ เกิดเป็นมนุษย์นี้แสนยาก แต่ทางวิทยาศาสตร์มันคัดค้านไง ว่าเมื่อก่อนคนเรา ๑๖ ล้านคน เดียวนี้ ๖๐ ล้านคนมันมาจากไหน

นี่จิตหนึ่ง จิตเกิดตลอดไป จิตมันมีความเกิดตลอดไป มันมีมหาศาลที่จะมาเกิดอีก แต่มัน ไม่มีโอกาส ถ้าให้มีโอกาสโดยที่เป็นวิทยาศาสตร์มันจะเกิดมากอีกเป็นพันๆ ล้าน หลายหมื่นๆ ล้านไปอย่างนี้ แต่มันเกิดไม่ได้เพราะอะไร เพราะว่าการจะเกิดได้ต้องมีมนุษย์สมบัติ ต้องมีศีล ๕ พอสมควร ศีล ๕ พอสมควรนะ แล้วทำบุญกุศล มันก็เวียนไปสภาวะแบบนั้น

ทำไมเวลาว่าอบายภูมิ มีนรก สัตว์เดรัจฉาน เปตติ นี่เป็นอบายภูมิ สิ่งนี้เกิดขึ้นมาเห็น สัตว์เดรัจฉานชัดเจนมาก ของเราก็เหมือนกัน มนุษย์ เทวดา อินทร์ พรหม ทำไมมนุษย์เราทำคุณ งามความดี เป็นมนุสสเทโว เป็นเทวดา กายเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นเทวดา มนุสสเปโต ตัวเป็นมนุษย์ ใจเป็นเปตติ สิ่งสภาวะแบบนี้ ถึงว่าอยู่ที่การกระทำไง กรรมคือการกระทำ ถ้าเราทำดีต้องได้ดี ทำ ชั่วต้องได้ชั่ว พระพุทธเจ้าสอนเรื่องกรรม แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ เรามาทำบุญกันเพื่ออะไร เพราะเราต้องสร้างคุณงามความดี

พระเป็นเนื่อนาบุญของโลก พระนี้เหมือนแผ่นดินนะ แผ่นดินนี้ ถ้าครูบาอาจารย์ของเรา จิตใจเหมือนดังแผ่นดิน เราหว่านข้าวไป แผ่นดินได้แต่ตอข้าว ได้แต่ต้นข้าว ได้แต่ฟางข้าว แต่ข้าว เป็นของผู้ที่เก็บเกี่ยวใช่ไหม นี่เนื่อนาบุญของโลก แต่ถ้ามองกันไม่เห็น มองว่าโลก พระเป็นผู้ได้ เวลาบริจาคมมาแล้วพระเป็นผู้ได้ พระเป็นผู้ได้ ก็พูดแต่เรื่องทาน เรื่องทาน

มันเป็นสัจจะความจริงอย่างนั้น มันเป็นเรื่องทาน เรื่องของการสละออก เพราะมันเป็น เรื่องของกรรมดีไง ถ้าเราทำคุณงามความดี กรรมดีของเราสละทานออกไป ทานสละออกไปเพื่ออะไร? เพื่อเปิดโอกาสให้พระผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม เราเนี่ย พอเราฟังข่าวกันตลอดเวลาว่าครูบาอาจารย์องค์ไหนประพฤติปฏิบัติดี เราจะส่งเสริม เราจะให้ท่านไม่ต้องกังวลเรื่องปัจจัย ๔ ถ้าไม่กังวลเรื่องปัจจัย ๔ ท่านจะมีโอกาสประพฤติปฏิบัติของท่านมาก

คูลี พระเจ้าพิมพิสารบอกกับเจ้าชายสิทธัตถะ “ออกบวชแล้ว ได้โมกขธรรมแล้ว ให้มาสอนด้วย”

เจ้าชายสิทธัตถะประพฤติปฏิบัติอยู่ ๖ ปี ประพฤติปฏิบัติจนถึงที่สุด มาสอนพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระโศดาบัน พระเจ้าพิมพิสารเป็นกษัตริย์ ไม่มีเวลาออกประพฤติปฏิบัติ ไม่มีเวลาคันคว้าหรรษา แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเทศน์ มาโปรด มาสอน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่ห่วง ไม่ห่วงใยในปัจจัย ๔ แล้วการดำรงชีวิตเหมือนกับการหยอดเกวียนเท่านั้น เหมือนกับน้ำมันหยอดล้อเกวียนรถ ไม่ต้องอาศัยขนาคันนั้นหรรษา ครูบาอาจารย์อยู่ในป่านะ รุดงค์ไปนะเห็นบ้านหลังสองหลังนี่พอแล้ว ถ้าบ้านหลังสองหลัง อย่างไรเขาก็ต้องมีข้าวตกใส่บาตร ถ้ามีข้าวตกใส่บาตร มีข้าวกับเกลือ มีข้าวกับพริก อยู่ในป่าในเขามันเป็นสภาวะแบบนี้ เพราะอะไร เพราะไม่ต้องการให้ธาตุขันธ์นี้มีกำลังเข้มแข็งแล้วกดถ่วงหัวใจ

การกดถ่วงหัวใจ ถ้าเรามีความอุดมสมบูรณ์เกินไปมันกดถ่วงหัวใจ แต่เพราะเราอยากได้บุญ เพราะเราต้องการบุญของเรา เราถึงไปถวายครูบาอาจารย์ขนาดนั้น ถวายครูบาอาจารย์ก็รับสิ่งนั้นมาเป็นบุญกุศล นี่ปฏิบัติหาคผู้รับรับที่ความบริสุทธิ์ เพราะผู้รับไม่ต้องการสิ่งใดเลย หัวใจไม่เกาะเกี่ยวกับสิ่งสภาวะแบบนี้ แต่เป็นโอกาส เป็นบุญของเขา

นี่เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ หลวงตาออกมาช่วยโลก ออกมาช่วยสงสาร ก็สภาวะแบบนี้ไง ในสมัยพุทธกาลนะ วัตถุประสงค์ ๑๐ พระจะรับเงินรับทอง พระเก็บเกลือที่กินตอนเช้าแล้วไว้กินตอนบ่าย ผิด ๑๐ อย่างอย่างนี้ พระผู้ที่เห็นการกระทำแบบนี้รับไม่ได้ไง สมัยนั้นรับไม่ได้นะ พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ไปพูดกับครูบาอาจารย์ พระครูบาอาจารย์ผู้เป็นหลักได้ทำสังคายนาทำสังคายนาเพื่อจะไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง

แต่ในการประพฤติปฏิบัติเดี๋ยวนี้ ว่าโลกเป็นใหญ่ โลกจะปกครองสงฆ์ไปเลย ถ้าโลกปกครองสงฆ์ กฎหมายของโลก กฎหมายของโลก แล้วบอกอย่างนี้ไม่เป็นไปตามโลก ไม่พัฒนาไป

มันจะพัฒนาไปไหน ถ้าเราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่หัวใจสะอาดนะ แล้วรู้โลกนอกโลกในทั้งหมด แล้ววางธรรมวินัยไว้อย่างนี้ แล้วบอกว่าเราจะไปแก้ไข เราจะไปตัดแปลงให้ถูก...ไม่เหมือนรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเราตราออกมา แล้วมันเคลื่อนไป มันแก้ไขไปเพราะจะให้เข้ากับโลก

แต่สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับใจผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ มันเป็นประโยชน์กับใจผู้ที่จะเข้าถึงธรรมอันนั้นนะ สิ่งที่ธรรม เห็นไหม เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราเอากิเลสเข้าไปจับธรรม เราบอกอันนี้ธรรมวินัยเข้มเกินไป ธรรมวินัยทำให้เราอึดอัดทรมาน โยค ทำให้เราเป็นทุกข์ใจ

มันจะเป็นทุกข์ไปไหน มันเป็นความสุขล้วนๆ เป็นความสุขเพราะอะไร เพราะเราต้องตัดแปลงตนไป ถ้าคนไม่ประพฤติปฏิบัติจะไม่เห็นสภาวะแบบนั้นนะ นี่ถูกต้องเพื่ออะไร? เพื่อขัดเกลากิเลสไป ขัดเกลากิเลสเพราะอะไร เพราะกิเลสมันมีอำนาจมาก แต่เรายังไม่มี เราไม่มีปัญญาของเรา เราไม่มีอำนาจของเราที่จะไปต่อสู้กับกิเลส เราก็อาศัยธรรมและวินัย ธรรมและวินัยคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้เป็นศาสดาของเรา เพราะถูกต้องนี่ก็คือธรรม ถูกต้องก็คือวินัย สิ่งที่ธรรมวินัยช่วยตัดแปลงตน ช่วยขัดเกลากิเลสของเรา นี่มันเป็นเครื่องการขัดเกลากิเลสของเรา

แล้วเราจะทำลายเครื่องขัดเกลากิเลสของเรา เราจะทำลายเครื่องขัดเกลากของผู้ที่จะมีอำนาจการประพฤติปฏิบัติเข้าไปถึงธรรมอันนั้น นี่เราทำลายโอกาส ทำลายเครื่องมือ ทำลายทุกอย่างเลย แล้วเราบอกว่าโลกนี้มันเจริญ นี่คือการบัญญัติให้สิ่งที่จะส่งเสริมพุทธศาสนา ส่งเสริมพุทธศาสนาแต่ทำลายทุกอย่างที่โอกาสจากใจดวงนี้ที่จะเข้าไปถึงธรรม

“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” ใจดวงนั้นเป็นธรรมขึ้นมา ใจของครูบาอาจารย์เห็นโอกาส เห็นสภาวะแบบนั้น คือประสบการณ์ใจ เหมือนเขาว่า หมอเขามีประสบการณ์ของเขา หมอเขารู้ว่าอะไรเป็นภัย อะไรเป็นพิษ สิ่งที่เป็นพิษหมอจะหลีกเลี่ยงสิ่งนั้น ใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน เวลาเราเป็นนักปราชญ์จากภาคกลางเรานะ เวลาไปทางอีสาน บอกว่าธรรม

วินัยมันเป็นเรื่องที่ว่าเหลือกำลังที่ทำได้ แต่หลวงปู่ฟันบอกว่า เราจะพยายามทำทุกตัวอักษรที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ ทุกตัวอักษรที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางบัญญัติไว้ เราจะพยายามทำอย่างนั้นเพราะอะไร เพราะเราต้องการให้เข้าไปถึงธรรมของเรา เข้าไปถึงธรรมของเรานะ คุณาของจิต จิตนี้เป็นกุหา เป็นกุหาอยู่ในหัวใจของเรา แล้ววิชามันสภาวะแบบนั้น การกระทำคุณงามความดีของเรา

กรรมนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เชื่อกรรม กรรมนี้เป็นเรื่องความจริง มีผลแน่นอน แต่กรรมนี้มันเป็นกรรมดีและกรรมชั่ว เห็นไหม พระโมคคัลลานะเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้ว แต่ยังโดนโจรทุบตายเพราะเคยหลงไหลในชาติหนึ่ง หลงไหลไปกับเรื่องของภรรยา จนทำลายแม่ของตัวเอง สภาวะกรรมอย่างนั้นก็ตามมาทันร่างกายของพระโมคคัลลานะ แต่ไม่ทันใจของพระโมคคัลลานะ เห็นไหม นี่คือสภาวะกรรม การกระทำอย่างนี้มันเป็นกรรมดีกรรมชั่ว จิตสภาวะแบบนั้น

แต่การทำความดีของเรามันเข้าไปลบล้าง ลบล้างกิเลสไป มันไม่ใช่ไปลบล้างกรรมอันนั้น ลบล้างสิ่งที่จะเกิดขึ้นใหม่ ลบล้างสิ่งที่ว่าภวาสวะ ฐานของจิต จิตนี้เกิดขึ้นจากตรงนี้ อวิชชาปจฺยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺยา วิญญฺณ เกิดจากฐานตรงนี้ แล้ววิปัสสนาเข้าไปตรงนี้ กรรมดีเข้าไปทำลายมัน แต่ที่ว่ากรรมชั่วหรือกรรมดีที่เป็นอดีตมา มันก็ต้องเป็นสภาวะแบบนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปปรินิพพาน “อานนท์ เรากระหายน้ำเหลือเกิน ไปตักน้ำให้เรากินหน่อย” พระอานนท์เห็นว่าเกวียนเพิ่งผ่านไป เห็นน้ำนั้นชุ่มมาก ทำไม่ได้ไง ใจเคารถองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก นิมนต์บอกไปฉันท้งหน้าเถิด ไปขอให้น้ำใสๆ ถึงได้นั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “เรากระหายเหลือเกิน” ถ้ากระหายนี้คือร่างกายมันกระหาย คนเราเป็นผู้ดีเป็นคนมีเงินมีเงินมหาศาล แต่เวลากระหายมันก็กระหาย เวลาคนจน คนทุกข์เข็ญใจเวลามันกระหายมันก็กระหาย หัวใจก็เหมือนกันปุณฺชนของเรา เวลาร่างกายมันต้องการปัจจัย ๔ มันก็ต้องการ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องการ แต่ความหิวกระหาย ความทุกข์ความกังวลอันนี้ไม่เข้าไปถึงจิตดวงนั้น จิตดวงนั้น สภาวะอย่างนี้เข้าไปไม่ได้ นี่ไม่ใช่กิเลส การหิวกระหายนี้เป็นสิ่งที่ร่างกายมันต้องการ

พระอานนท์กลับไปหาพระพุทธเจ้า บอก “ไปฉันท้งหน้าเถอะ”

พระพุทธเจ้าบอก “เรากระหายเหลือเกิน ตักเถิด”

พระอานนท์เดินกลับไปตัก จำใจต้องตักนะ พอตักลงไป ตรงที่ชุ่มๆ นั้นใสสะอาดหมดเลย จนพระอานนท์แปลกประหลาดใจมาก เอาน้ำนั้นกลับมาถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “สิ่งที่ไม่เคยมี ไม่เคยเป็น สิ่งที่ไม่เคยมี ไม่เคยเป็นได้ เป็นแล้ว น้ำชุ่มๆ อยู่ แต่ข้าเจ้าจะตัก ทำไมมันใสขึ้นมาอย่างนั้นล่ะ”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้เลย “กรรมที่เราเป็นพ่อค้าโคต่าง เมื่อชาติหนึ่งเราได้คึงเลี้ยงโคต่างไว้ ไม่ให้กินน้ำที่ชุ่มนี้ เพราะโคพ่อค้าโคต่างนั้น โคนำน้ำไปมันชุ่ม” นี่กรรม เพราะคึงโคไว้เพื่อความปรารถนาคินะ อยากให้โคนี้ไปกินน้ำที่สะอาดข้างหน้านะ กรรมอันนั้น มันส่งผลมา แต่ที่ว่าน้ำที่มันใสสะอาดนั้นเพราะอะไร เพราะบารมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้สั่งสอนเทวดา สั่งสอนอินทร์ พรหมทั้งหมด เทวดา อินทร์ พรหม มาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฤทธิ์ของเทวดา ฤทธิ์ของอินทร์ ของพรหม ทำไมจะทำน้ำให้ใสสะอาดไปไม่ได้ มันทำน้ำให้ใสสะอาดได้ ตักน้ำที่ใสสะอาดนั้นมาถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม นี่บารมีธรรม

ธรรมอันนี้ ธรรมและวินัยอยู่ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้ววางธรรมไว้ เพราะอะไร เพราะสร้างปรารถนาเป็นพุทธภูมิ สร้างบารมีมาเพื่อเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะรู้สัตว์ขนสัตว์ แล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้รู้สัตว์ขนสัตว์ แล้วเราจะทำลายธรรมวินัยนี้ที่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้รู้สัตว์ขนสัตว์

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้รู้สัตว์ขนสัตว์ แต่เราทำลายเครื่องมือทำลายวิธีการ ทำลายสิ่งที่จะรู้สัตว์ขนสัตว์กันใจ เราทำลายสิ่งที่จะรู้สัตว์ขนสัตว์ แล้วสิ่งนี้ว่าเป็นโลกเจริญ โลกเจริญ แต่วิทยาศาสตร์เจริญ แต่โลกเจริญ วัตถุเจริญ ความเห็นของโลก ใจมันหยาบ มันก็มองได้หยาบๆ แต่ใจของครูบาอาจารย์เราละเอียดสะอาดบริสุทธิ์ขนาดนั้น ถึงสงวนรักษานะ

กรณีอย่างนี้มันจะเป็นกรณีแบบเมื่อก่อนที่ว่า ประชาธิปไตยไง แล้วกรณีที่ว่าให้พระออกมาเป็นสังฆมุนตรี มันเป็นการเมืองอย่างนั้น แล้วมันจะมีปัญหามันปนมาก นี่ก็เหมือนกัน

ถ้าลองแก้กรรมวินัยไปอย่างนั้น ครูบาอาจารย์เคยประสบการณ์อย่างนี้มาแล้วรอบหนึ่ง แล้วกลับมาใกล้ชิดกับกรรมวินัยขนาดมากมายมหาศาลเพื่อจะดึง ดึงว่าไม่ให้การเมืองเข้ามายุ่งกับการปกครองของสงฆ์

แล้วถ้าการเมืองเข้ามายุ่งการปกครองของสงฆ์มันก็เป็นการเมือง คือการแย่งชิงอำนาจกัน แล้วสงฆ์เราจะมีความสุขไปไหน แล้วผู้ที่ประพฤติกฎปฏิบัติอยู่ในป่ามันจะมีโอกาสไหม มันทำลายสถานะสิ่งนั้น นี่คือการสร้างบารมีธรรม ถ้าเราจะสร้างบารมีธรรม เราจะช่วยไหม ถ้าเราสร้างบารมีธรรม หลวงตาออกมาช่วยชาติก็เพื่อหัวใจของพวกเราได้สร้างบุญกุศลเพื่อเป็นบาทเป็นฐาน ผู้ใดปรารถนาเป็นพุทธภูมิก็สร้างบุญบารมีอันนี้สิ สร้างบุญบารมีผู้ที่ชักนำ ผู้ที่ให้เราสร้างคุณงามความดีสิ

แล้วอันนี้ก็เหมือนกัน ปกป้องกรรมวินัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในธรรมขนาดที่ว่า ยอมเสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ยอมเสียชีวิตเพื่อรักษาธรรม ครูบาอาจารย์รักษารธรรม ในครั้งพุทธกาล พระเจ้าอโศกมหาราชต้องการให้สงฆ์ประชุมกัน แล้วให้มหาดเล็กไปจัดการสงฆ์ด้วยความโง่ของเขา จัดประชุมสงฆ์ไว้ เพราะสงฆ์นั้นมีสงฆ์แปลกปลอมเข้ามาบวช เห็นแล้วอย่างนั้นร่วมสังฆกรรมไม่ได้

“ร่วมประชุมสงฆ์ใหม่”

“ถ้าไม่ร่วม ตัดหัว ไม่ร่วม ตัดหัว”

หลานของพระเจ้าอโศกหรือน้องชายพระเจ้าอโศกเห็น เข้าไปนั่งองค์ต่อไปเลย ก็ว่าสละชีวิตองค์ต่อไปให้มหาดเล็กตัดหัว คนเราทำไมต้องเข้าไปให้เขาตัดหัว? ก็ตัดหัวเพราะจะรักษารธรรมอันนี้ไง แต่มหาดเล็กพอเห็นก็จำได้ว่านี่เป็นญาติเป็นหลานหรือน้องของพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่กล้าตัดใจ ไม่กล้าตัด ต้องกลับไปรายงานพระเจ้าอโศกว่าทำแล้ว แล้วไม่ได้ผล

พระเจ้าอโศกมหาราชทุกข์ร้อนมาก เพราะสั่งให้ไปร่วมสังฆกรรม ให้ทำให้สงฆ์สามัคคีกัน ไม่ใช่ให้ไปตัดหัวเขา นี่ความเห็นของคนมันต่างกัน ถึงมีความทุกข์ร้อนมาก ถึงได้ไปถามครูบาอาจารย์ว่าทำอย่างนี้เป็นกรรมใหม่ เป็นกรรมใหม่ ทำกรรมรุนแรงมาก เพราะพระเจ้าอโศกมหาราชศรัทธามากไป

สุดท้ายถึงบอกว่าเราส่งเขาไป ความหมายมันผิดไป กรรมมันก็มีบ้างแต่มันส่วนน้อย แต่จะทำสังเสริมพระพุทธศาสนา ถึงทำสังคายนากัน ทำสังคายนาเสร็จ วัตถุ ๑๐ อันนี้แล้วถึงส่งสงฆ์ออกไปเป็น ๘ สาย แล้วถึงมาถึงพวกเราขนาดนี้ แล้วเราก็ดมา เห็นใหม่ นี่กรรมดี กรรมดีของเราสาวกะสาวกเป็นชาวพุทธ ได้ที่พึ่งที่สมควรแล้ว แล้วถ้าเราปกป้อง เราก็ได้บุญกุศล นี่บารมีธรรม

ถ้าใครอยากได้บารมีธรรม ไปนะ ดากแดด ดากฝน มันก็ทุกข์ร้อนธรรมดา ของสิ่งใดๆ ไม่เคยได้มาโดยเปล่าประโยชน์ ไม่เคยได้มาโดยที่การที่ไม่ต้องลงทุนลงแรง อันนี้ก็เหมือนกัน บารมีธรรมในหัวใจของเรา โอกาสหนึ่งเราได้ปกป้องพระพุทธศาสนา ครั้งคราวหนึ่งเราได้ทำเพื่อพระพุทธศาสนา ความสุขอันนี้มันจะฝังใจอันนี้ไป แล้วบารมีอันนี้จะสะสมให้ใจดวงนี้

๑. ภาวนาให้ง่ายขึ้น

๒. ถ้าภาวนายังไม่ถึงที่สุด ให้ถึงที่สุดให้ได้ แล้วเรารักษาธรรมวินัยไว้เป็นโอกาสของเรา

ครูบาอาจารย์เห็นอย่างนี้ถึงได้เป็นทุกข์เป็นร้อน เหมือนครูบาอาจารย์เราเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล แล้วจะรักษาไข้ให้พวกเรา แล้วพวกเรายังไม่ช่วยเหลือกัน พวกเรายังไม่ร่วมมือกัน แล้วยามันจะมีรักษาโรคของกิเลสได้ไหมละ ถ้ารักษากิเลสได้ถึงต้องร่วมมือกัน แล้วค้อยหาทางจะช่วยเรื่องนี้ให้ได้ เอวัง